

Zasebno varstvo, njegov razvoj in dejavnosti zasebnovarnostnih služb

Tomaž Čas*

V prvem delu prispevka pisec obravnava razvoj zasebnega varstva oziroma zasebnega varovanja v sodobni družbi ter zelo podrobno opisuje razvoj zasebnovarnostnih služb v Republiki Sloveniji po letu 1989. Zasebnovarnostne službe nastajajo na podlagi zakona o podjetjih, sedanje službe "varnosti" pa se preoblikujejo v zasebnovarnostne službe oziroma delniške družbe. V prispevku je prikazana tudi ustanovitev prve krovne organizacije za zasebno varovanje ter ustanovitev Zbornice Republike Slovenije za zasebno varovanje na podlagi zakona o zasebnem varovanju in o obveznem organiziranju službe varovanja. V drugem delu so opisane pristojnosti in dejavnosti zasebnovarnostnih služb v Republiki Sloveniji ter delovno področje in dejavnosti zasebnovarnostnih služb v sodobni družbi. Pri tem se avtor sklicuje na domačo in tujo znanstveno in strokovno literaturo in raziskavo, ki jo je opravil v okviru doktorske disertacije.

Ključne besede: zasebno varstvo, zasebna varnost, zasebno varovanje, zasebnovarnostne službe, subjekti zasebnega varstva, Zbornica republike Slovenije za zasebno varovanje, zasebnovarnostna dejavnost.

UDK 351.746.2

Uvod

V družbah, zlasti bogatejših, so se razvile različne možnosti varstva, ki poleg državnega daje naročnikom, zasebnikom, posameznikom in drugim dodatno varstvo, predvsem pa usrezen občutek varnosti. Pri tem gre predvsem za varovanje premoženja, ki naj lastniku premoženja (proizvajalnih sredstev) in izvajalcu najrazličnejših dejavnosti prinese čim več dobička, saj je izogibanje izgubam v zasebnem sektorju zagotovo zelo pomembno. Tudi pri nas je država spoznala, predvsem zaradi sprememb v družbenopolitični in gospodarski ureditvi, da mora dovoliti delovanje tudi drugim nadzorstvenim mehanizmom, poleg tistih, ki jih ima sama. Tako smo s sprejetjem Zakona o zasebnem varovanju in o obveznem organiziranju službe varovanja (Uradni list RS, št.32/94, z dne 10. 6. 1994) tudi mi stopili na pot, ki je drugod po Evropi in svetu že dokaj utrjena in vsakdanja. Vsakdanja je predvsem zato, ker izhaja iz različnih oblik lastnine in iz potreb po varnosti, ki presegajo zmogljivosti države, ki naj bi jo nudila po izhodiščih, za katere so pomembni varnostni interesi tako države kot posameznika oziroma njegovih skupin. Ob tem lahko rečemo, da zahtevajo nove oziroma drugačne oblike lastnine (državne, družbene, zasebne, društvene itd.) tudi drugačno oziroma novo obliko varovanja. Temu bi lahko rekli zasebno oziroma novim razmeram prilagojeno varstvo (Čas, 1995: 23).

To varstvo je pravnoformalno dosegljivo vsem, dejansko pa ne, saj ga je treba plačati, kar ustvarja nove probleme. Kdor ima denar, ima zagotovljeno visoko stopnjo varnosti, kdor ga nima, je odvisen od države, ki lahko zagotavlja le določen obseg varnosti, in sicer tisti del, ki ga glede na

pozitivno zakonodajo mora zagotavljati. Kakor koli gledamo na to, s strani države ali s strani zasebnika, je varnost vselej odvisna od cene oziroma vložka, ki ga je nekdo (država, naročnik, zasebnik itd.) voljan vložiti vanjo, in od strokovne usposobljenosti ter profesionalnega ravnanja tistega, ki je dolžan zagotavljati varnost, oziroma od tistega, ki ponuja varnost za denar. Pri tem pa se postavlja vprašanje, koliko varnosti mora zagotavljati država oziroma, kje je meja med tistim varstvom, ki ga naj zagotavlja država, in varstvom, ki ga lahko zagotavlja zasebno varstvo.

Zahteve po zasebnem varstvu gre torej iskati v zasebni oziroma privatni lastnini, ki jo je treba varovati ne le samo z državo oziroma s pravno regulativo in državnimi institucijami, ampak tudi z dodatnimi, zasebnimi močmi in sredstvi. Zasebno varstvo je nastalo takrat, ko je začel posameznik sam varovati svoje življenje in premoženje, saj se je šele kasneje zatekel k državi oziroma k tistemu, ki mu je lahko nudil ustrezno varstvo. In če na ta način gledamo v zgodovino, lahko ugotovimo, da se zasebno varstvo oziroma varovanje ponovno pojavlja, predvsem kot "mlajši" partner državni oziroma javni policiji. Z zasebnim varstvom nastajajo torej nova vprašanja, ki bodo v naslednjih letih zagotovo deležna posebne pozornosti tudi pri nas. Zasebno varstvo še bolj poudarja ekonomsko neenakost med ljudmi, povzroča še izrazitejšo delitev na bogate in revne. Zasebno varstvo je torej dosegljivo predvsem tistim, ki so bogati, in tistim, ki imajo veliko zasebnega premoženja. Zasebno varstvo je smotrno predvsem takrat, ko je ekonomsko upravičeno, saj bi v nasprotnem primeru, če bi bilo dražje od preprečene škode, pomenilo razmetavanje denarja.

Država torej z Zakonom o zasebnem varovanju in o obveznem organiziranju službe varovanja ponuja možnosti, ki jih doslej ni bilo, zlasti ne v taki obliki. V tem smislu se tudi varnost oziroma varstvo privatizira in je zasebnemu varstvu s svojimi mehanizmi dopuščeno, da tekmuje z lastno državo in

* Tomaž Čas, univ. dipl. prav., magister pravnih znanosti, doktor politoloških znanosti, višji predavatelj, državni podsekretar v Uradu za usmerjanje in nadzor policije, Ministrstvo za notranje zadeve, Ljubljana, Štefanova 2

njeno varnostno ureditvijo. Ta dvojnost (dihotomnost), ko v isti državi obstajata dve varnostni ureditvi (državna in zasebna), ustvarja precej pomislekov, nespornost, sumničej, rivalstva, nezaupanja, nerazumevanja ter predvsem bojzani pri državi, zaradi česar le-ta zasebnemu varstvu ne dopušča toliko, kot dovoljuje sama sebi. Pri varovanju moramo poleg "državnega" upoštevati tudi pestre možnosti "nedržavnega" delovanja, ki poteka kot podjetništvo, z vsemi njegovimi značilnostmi, katerega cilj je dobiček, in obenem konceptualizirati potrebno stopnjo budnosti splošne javnosti. In predvsem: s primernimi preprečevalnimi tehnikami, z vzdrževanjem pozitivne naravnosti do preprečevanja in zatiranja kriminala in deviantnosti, z ustvarjanjem zaupanja v lastno uspešnost ravnanja z odklonskostjo in nevarnostmi ter z vzdrževanjem osebne in državljske pripravljenosti za protikriminalno delovanje in razvijanje državljske varnosti. Seveda čim bolj neodvisno od države, četudi z njeno navzočnostjo (Pečar, 1998: 7). To še toliko bolj, ker sta projekt policijskega delovanja in nova zakonodaja o policiji naravnana k "partnerstvu" z javnostjo, k ustanavljanju svetov, sosvetov, komisij in drugih dogovorjenih oblik takšnega sodelovanja, pri katerem policija predvsem v lokalni skupnosti sodeluje z "drugimi organi, organizacijami in institucijami, katerih dejavnost je usmerjena k zagotavljanju večje varnosti oziroma k spodbujanju varnostnega samoorganiziranja prebivalcev (21. člen). Zato lahko govorimo tudi o trihotomiji: državno varstvo, komercializirano zasebno varstvo in državljsko samovarovanje (Pečar, 1998: 8). Pri tem pa je za obe obliki nedržavnega varstva značilno povečanje nadzorstvenih dejavnosti in možnost ogrožanja državljskih pravic in osebnih svoboščin, na katere je treba nenehno opozarjati.

Iz teh in nekaterih drugih razlogov se zasebno varstvo ne more razvijati in nastajati po svoji volji (Čas, 1995: 24), saj je zasebno varovanje, ki je v privatnih rokah, nevarno in lahko posega v človekove pravice in temeljne svoboščine. Zavedati pa se moramo, da je z obstojem zasebnega varstva njegovemu vzdrževalcu, imetniku, predvsem pa plačniku omogočen nadzor nad ljudmi in premoženjem ter različnimi dogodki in dejanji. Dovoljeno jim je bistveno več, kot je dovoljeno policiji in drugim organom formalnega nadzora, ki se zaradi določenih predpisov in navodil neradi približujejo tistim področjem dela, ki so označena kot zasebnost. Zato se upravičeno trdi, da je zasebno varstvo bolj učinkovito kot policija, saj se v zadnjih letih spušča v različna opravila, kot so preiskovanje, nadzorovanje, odkrivanje itd., pri tem pa opravlja različne, vendar policijskim podobne dejavnosti, kot so opazovanje, zasledovanje, patroliranje itd. Pri tem zasebna varnost uporablja tudi najnovejša tehnična in druga sredstva, ki so potrebna za učinkovito in uspešno izvajanje varnostnih nalog in opravil. Poleg tega ima zasebno varstvo tudi določeno prednost, saj si takšna sredstva priskrbi v okviru svojih finančnih možnosti, ki pa so v prvi vrsti namenjena varnosti. Pri policiji seveda ni tako, saj je financirana iz proračuna in dobiva za to le toliko sredstev, kot jih premore proračun, natančneje, kot jih zmore država.

Iz teh in drugih razlogov zasebno varovanje uravnava in nadzoruje država. Še več, država daje tudi dovoljenje za takšno delovanje oziroma prek ustreznih organov podeljuje licence za opravljanje dejavnosti na področju zasebnega varovanja. Zato poskušajo povsod po svetu ustrezno urediti zasebno varstvo, saj hkrati tudi spoznavajo, da to varstvo dopolnjuje tisto varnost, ki jo glede na ustrezne predpise zagotavlja država s svojimi organi. Pri tem večina ugotavlja, da so pravice pri izvajanju zasebnega varovanja bistveno bolj omejene kot pri policiji oziroma državnem varstvu. Hkrati pa ugotavljajo, da je zasebno varstvo veliko manj vezano na različna pravila, navodila in metode ter oblike dela, ki policijo, ki ima ta navodila in pravila, ovirajo pri njeni učinkovitosti, uspešnosti in prodornosti, kot to ugotavlja v svojih delih tudi prof. Pečar.

Prav zaradi tega je iz pravnega vidika eno izmed pomembnih vprašanj zasebnega varstva njegova legitimnost (Pečar, 1992: 145), ki jo vselej določa država po svojih organih, pri tem pa se v prvi vrsti opira na to, do kod sme zasebnik v zasebnem varstvu, kadar ga plačuje v svojo korist. Zato države vsaka po svoje in zelo različno organizirajo oziroma dopuščajo organiziranje subjektov zasebnega varstva ter uravnajo in urejajo druga področja v zvezi z zasebnim varstvom, kot so izvajanje pooblastil, nošenje in uporaba orožja, uniformiranost in podobno. Pri tem je treba opozoriti, da je danes dejavnost zasebnega varstva vse bolj odvisna od naročnika oziroma od varnostnih potreb njegovega vzdrževalca. Čeprav je danes v glavnem jasno, kaj je zasebno varstvo, kaj zmore in v kaj se spušča, vedno bolj ugotavljamo, da je vse bolj dinamično, prilagodljivo, predvsem pa izredno napredujoče. Zasebno varstvo se vse bolj spušča v področja, ki so na meji zakonitosti, in tudi na področja, ki so v izključni pristojnosti policije in drugih državnih organov. To dela zato, ker ga usmerja naročnik oziroma lastnik, saj mora biti naročnik pomirjen, da je bilo storjeno vse za zavarovanje tistega, zaradi česar vzdržuje dodatno varstvo, poleg varstva, ki mu ga nudi država.

Z naraščanjem bogastva in ob vse večjem prehodu družbene in državne lastnine v zasebno oziroma privatno lastnino se bodo tudi pri nas vse bolj večale potrebe po zasebnem varovanju oziroma varstvu. Zasebnik se bo želel še bolj zavarovati, kot ga varuje država s svojimi varnostnimi oziroma nadzornimi organi, pred različnimi škodljivimi pojavi, proti tatvinam, goljufigam in proti drugim kaznivim ravnanjem ter nasploh pred dejanji, ki bi mu lahko kakorkoli zmanjšala premoženje. Kakorkoli danes gleda policija na razmah zasebno-varnostnih služb, ali te opravljajo prave dejavnosti, ali je zasebno varstvo uspešnejše, ali je cenejše itd., je dejstvo, da se bo zasebno varstvo v prihodnosti širilo tudi na račun policije. Ta bo prav gotovo, glede na nove družbene razmere, ob povečevanju zasebne lastnine in hujših oblik kriminala, svoje delo usmerila predvsem na najnujnejše naloge in opravila s področja zagotavljanja varnosti oziroma na varovanje javnih interesov države. S tem bo še vidneje označevala opravila in

naloge državne – javne policije, zasebno varstvo v Republiki Sloveniji pa si bo ob razmahu zasebnovarnostnih služb v prihodnosti tudi pri nas morda zaslužilo poimenovanje "zasebna policija" kot ponekod drugod po svetu (Čas, 1995: 17).

Glede na navedeno je namen prispevka prikazati razvoj zasebnega varovanja v sodobnih družbah in Republiki Sloveniji ter delovno področje oziroma dejavnosti zasebnovarnostnih služb v sodobni družbi.

1 RAZVOJ ZASEBNEGA VARSTVA V SODOBNI DRUŽBI

1.1 Policija in razvoj zasebnega varstva

Ob kratkem prikazu zgodovinskega razvoja zasebnega varstva se je treba najprej dotakniti zgodovinskega razvoja policije. Za njo je mogoče reči, da je resnično dejstvo, da policija kot dejavnost ni nastala šele z urbanizacijo in kapitalizmom, temveč da obstaja od takrat, ko obstaja človek in država. Na to kažejo predvsem neideološka izhodišča, po katerih je treba nastanek oziroma razvoj policije iskati v dveh časovnih obdobjih, in sicer v antiki na eni strani in na drugi strani v kapitalizmu s centralizacijo oblasti in politične moči, zlasti v Evropi 17. in 18. stoletja (Vodopivec, 1969). Kakorkoli gledamo na njen razvoj, je dejstvo, da policije ni mogoče ločevati od družbe, saj je vedno njen del in včasih zelo kontroverzna institucija. Ker nikoli ni bilo velike zagnanosti za njeno zgodovinsko raziskovanje, z izjemo zadnjih tridesetih let, je o njej dosti neznanj in praznin, zaradi česar nekateri govore tudi o "policijski mitologiji" (Pečar, 1987: 27).

Za policijo lahko rečemo, da je med vsemi nadzornimi mehanizmi najbolj napredovala, če pogledamo, do kod je danes prišla v organizacijskem in funkcionalnem smislu. Ne glede na njeno vlogo v preteklosti pa lahko ugotovimo, da je za njo ves čas znano geslo "skupnost ima policijo – kakršno si zasluži", kar pomeni ne-le javno sprejemanje policije, temveč tudi podpiranje le-te pri spoštovanju norm. To seveda velja tudi za današnjo policijo. Omenil sem že, da policije ni mogoče ločevati ne od razmer in ne od oblasti, za katero opravlja svoje naloge in opravila. Zato se ji pripisuje tudi razredni pomen in postane v določenih časovnih obdobjih ključno orodje razreda na oblasti za nadzorovanje drugih razredov, čeprav so se ponekod (Anglija) njenemu poklicnemu razvoju in centralizaciji upirali tudi zgornji in srednji sloji, kajti kriminal je vendarle določala država (Pečar, 1987: 30).

Nastanek policije je torej treba povezovati z obstojem države oziroma človeka, če se ima v mislih policijo kot dejavnost oziroma institucijo, ki izvaja najrazličnejša policijska opravila. Policija je v različnih družbenopolitičnih ureditvah, ob spremenjenih družbenih razmerah ter v posameznih zgodovinskih obdobjih vselej opravljala določene naloge in opravila (Čas, 1991:123). Rečemo lahko, da se posamezne "pri-

stojnosti oziroma opravila in naloge" vlečejo skozi ves čas njenega obstoja z bolj ali manj očitno vztrajnostjo, druge naloge in opravila pa so posledica časa in njegovih posebnosti in zahtev dejavnikov, ki so imeli moč nad to vlogo (Pečar, 1987: 30). Pri tem moramo poudariti, da se policija nikoli ni ukvarjala samo z nadzorovanjem in represijo, temveč je vselej opravljala tudi druge naloge, zlasti pa je ljudem pomagala in jim svetovala. Opravljala pa je tudi naloge, ki jih danes že opravljajo zasebnovarnostne službe in drugi nadzorni mehanizmi.

Ne le pri razvoju oziroma zgodovini policije, temveč predvsem v družbi, je sčasoma ponekod bolj, drugje manj, prišlo do tega, da so nastajale ne le potrebe, temveč tudi hudi pritiski za privatizacijo prenekaterih policijskih opravil, predvsem pa tistih, ki naj bi posameznikom, skupinam, zasebnim firmam in drugim, pomagala zmanjševati škodo v njihovi gospodarski oziroma drugi dejavnosti, poenostavljeno rečeno, v njihovi podjetniški dejavnosti.

Policijska dejavnost že od nekdaj ni bila samo vprašanje države, temveč je bila hkrati povezana z delom oziroma zaposlovanjem, različnimi socialnimi spori in spopadi, ki so bili v posameznih delih sveta različno odmevni, hkrati ko je na privatizacijo še kako vplivala ogroženost posameznih skupin in slojev in zmožnost vzdrževanja zasebnega varstva. Zato je privatizacija tudi gospodarsko vprašanje in ne le socialno, družbenopolitično in varstveno, kajti zahtev po zasebnem varstvu, če se pogleda v zgodovino, v glavnem niso sprožali revni, čeprav so se že od nekdaj združevali zato, da bi se branili, marveč predvsem bogati, ki so si to "varstvo" lahko plačali in ga imeli po svoji želji več od tistega, kar jim je omogočala država (Pečar, 1991: 40).

1.2 Razvoj zasebnega varstva

Če odmislimo razvoj oziroma zgodovino policije in upoštevamo dejstvo, da smo prej poznali zasebno varovanje kot varovanje policije, lahko rečem, da se je zasebno varstvo oziroma zasebno varovanje začelo takrat, ko je posameznik moral varovati svoje življenje, premoženje in druge vrednote pred drugimi in ko je moral skrbeti za vse tisto, kar je imel in ustvaril. Kot je znano, so bile varnost, svoboda, mir in druge vrednote vselej vrednote, ki si jih je želel človek. Še več. Storil je vse potrebno, da so mu bile te in še druge vrednote zagotovljene.

Zato najdemo že v najstarejših dokumentih različnih narodov in dežel, od Kitajske prek Feničanov, Hebrejcev, Perzijcev, Grkov in do današnjih dni, zapise o čuvajih, stražarjih in drugih varuhih. V tem času oziroma dolgo nazaj v zgodovino je štel kriminal kot zasebna in predvsem osebna zadeva, zaradi česar je človeštvo dalj časa reševalo te zadeve oziroma tovrstne spore z maščevanjem in ne nazadnje s "krvno osveto". Varstvo pa takrat posamezniki niso organizirali

samo za navedene primere, saj je bilo največkrat golo preživetje bolj pomembno kot vse drugo in je moral lastnik varovati oziroma organizirati varovanje tudi za svoje premoženje, poslopje, živino in vse drugo, kar mu je zagotavljalo obstoj.

Na razvoj zasebnega varstva v svetu, še posebej pa v Evropi, so vplivala tudi določena obdobja s svojimi posebnostmi, kot so: anglosaksonske selitve, normanska era, različna reformska obdobja, kasneje pa tudi naraščanje premoženja posameznikov, industrijska revolucija itd. Za prve so značilni prav določeni načini varovanja, ko so se zgledovali po militarističnem pojmovanju reda in miru, posamezne in skupinske akcije, do zaščitniške dejavnosti fevdalcev, pa prek lokalnega čuvaja do "čarlija", "bobija" in "peelerjev" v zadnjih sto letih. Vse to prinaša dosti spoznanj za današnje čase, tudi glede tega, kako organizirati inštitucije za zasebno varstvo (Pečar, 1992: 136) oziroma inštitucije za zagotavljanje zasebne varnosti.

Podobno se je dogajalo tudi v "Novem svetu", ki je v glavnem gradil na angleških izkušnjah, hkrati pa je v to področje vnašal tudi svoje poglede, ki pa so jih določale predvsem razmere, v katerih so se znašli ljudje v migrantskih tokovih iz Evrope. Tudi v Severni Ameriki srečamo nočnega stražarja, obhodnika, čuvaja, varuha in druge, pri takrat na tisti stopnji organiziranem varstvu ljudi v naseljih, poleg tistega, kar je sčasoma bogatejši posameznik sam storil za svojo varnost, premoženje in brezskrbnost, še posebej, če je mogoče sprejeti spoznanje, da severnoameriško življenje že od prvega naseljevanja dalje nenehno spremlja nasilje. In prav s tem nasiljem se je moral spoprijemati vsakdo, tako posameznik, kot tudi skupinsko. Do 18. stoletja je največ podatkov o zasebnem varovanju oziroma nasploh o varovanju iz dokumentov starih narodov in to iz Evrope in iz Severne Amerike (ibid: 137). Kako je potekalo varovanje v ostalem svetu, je zelo malo znanega, sklepamo pa lahko, da se je v začetku vedno najprej varoval vsakdo sam ali v skupini, šele kasneje se je zatekel k državi in njenim organom oziroma tistemu, ki je v tem času tudi skrbel za varnost. To je bila zagotovo že od nekdaj vrednota, za katero so si vsi prizadevali, od posameznika, različnih skupin in organizacij, vse do države.

Potrebe po zasebnem varstvu oziroma zasebnem varovanju so se bistveno povečale z industrijsko revolucijo in naraščanjem premoženja posameznikov, tako da država ni mogla več slediti vsem zahtevam po varstvu, saj ga je marsikateri lastnik premoženja želel imeti več. V tem času pa se tudi vse bolj poudarja, da je varstvo nezaposlenih in upokojencev kot nočnih čuvajev stvar preteklosti, oziroma da zanje enostavno ni več prostora v resni moderni industriji (Clancy, 1978: 26-27). Zato so se začele organizirati posebne organizacije za varovanje oziroma za varstvo. Poleg raznih zasebnih pošt, izdelovanja naprav za varovanje pred vlomi in ropi, varovalno spremljanje vlakov, sta najbolj značilni organizaciji Fieldingovi Bow Street Runners v Angliji in Pinkerton Agency v ZDA.

Prvo je ustanovil v sredini 18. stoletja Henry Fielding, pisatelj in westminstrski mirovni sodnik, kot skupino pomočnikov, oblečenih v rdeče telovnike in oboroženih s pištolami. Fielding je bil sodnik na Bow Streetu, zato so tudi njegove pomočnike poimenovali Bow Street Runners (bow-streetski tekači). Plačani so bili iz državne blagajne, vendar jih je lahko (proti plačilu) najel katerikoli meščan za zaščito in raziskavo zločinov. (Thorwald, 1967: 59).

Drugo pa je ustanovil Allan Pinkerton v ZDA in se je imenovala Pinkerton's National Detective Agency. Pinkerton je po naključju prišel na sled tatinski tolpi ter tako zaslovel kot velik detektiv, sicer pa je pred tem delal kot sodar. Pinkertonovi detektivi so bili zelo sposobni in usposobljeni, pošteni, uspešni, uporabljali pa so vedno nove metode pri odkrivanju zločinov in so bili v tistem času edini zanesljivi partner za tiste, ki so potrebovali različne oblike varstva. Njihovo temeljno področje dejavnosti je bila kriminalistika (Thorwald, 1967: 126).

Zasebno varstvo je bilo v teh časih pomembno sredstvo za obvladovanje delavskega razreda, ki se je s štrajki in na druge načine upiral razredu na oblasti oziroma izkoriščanju. Zato so lastniki proizvodjalnih sredstev varovali svoja sredstva z zasebnimi varuhi, stražarji in detektivskimi organizacijami, enako pa so se z njimi branili proti naraščajočemu kriminalu in drugim oblikam škodovanja svojemu premoženju. Zato se je v tem času zasebno varstvo pokazalo kot močno sredstvo za ohranjanje pridobljenega položaja in za vpeljevanje določenega reda in discipline.

Tako se je zasebno varovanje ob določenih spremembah razvijalo vse do danes, od čuvaja in stražarja v starem veku, do sodobnih zasebnih organizacij, ki varujejo, pregledujejo, analizirajo, proučujejo, transportirajo, spremljajo in prodajajo varstvo kot blago ter varujejo pred kriminalnimi dejanji, seveda za ustrezno plačilo.

Če upoštevamo razmere zadnjih sto let kapitalizma in če odmislimo zgodovinski razvoj policije in zasebnega varstva ter drugih tovrstnih dejavnosti, ne glede na to, kdo in kako jih je opravljal, ugotovimo, da si je država začela prilagajati čedalje več pristojnosti in je postala hkrati tudi pobudnik najrazličnejših uslug, ne le varnostnih, temveč tudi drugih (vzgojnih, socialnih, zdravstvenih in drugih). Tako na nekaterih področjih opravlja tisto, kar sama ne zmore več ali ne povsem dobro, zaradi česar s privatizacijo prenekaterih javnih služb prehajajo v zasebne roke tudi posamezne dejavnosti, ki jih za javnost še vedno formalno opravlja policija. Ta privatizacija varstva oziroma zasebnega varovanja gre ponekod v svetu že tako daleč, da ga plačuje sama država, ker je na posameznih področjih to celo ceneje. Pri tem ne gre le za deetatizacijo in decentralizacijo, marveč tudi za "erozijo državnih monopolov" (Ascher, v Privatizing Criminal Justice, 1989.: 3), ki jih država ne uspeva več zadrževati pod svojim okriljem.

Takšno prenašanje varstva iz države na zasebnovarnostne organizacije pomeni racionalizacijo državne uprave, hkrati pa je to priložnost za zaslužek in odpira nove možnosti za zaposlitev. Procesu privatizacije, predvsem v kapitalističnih družbah, pomenijo pri varnostnih vprašanjih močno preusmeritev od javnega oziroma državnega k zasebnemu. V bogatejših, kot pravijo, postindustrijskih družbah, pa zasebno varstvo doživlja v zadnjih desetletjih pravi razcvet, ker država s svojimi nadzornimi mehanizmi ni sposobna zadovoljivo varovati premoženja zasebnika, saj mora praviloma svoje sile porazdeljevati vsem enako, v kar lahko upravičeno dvomimo, ker so pritiski, predvsem na policijo, zelo različni in bistveno vplivajo na izvajanje njenih nalog in zagotavljanje različne varnosti.

2 RAZVOJ DEJAVNOSTI ZASEBNEGA VAROVANJA V REPUBLIKI SLOVENIJI

Tudi pri nas smo v zadnjih letih priča razcvetu zasebnovarnostne dejavnosti, saj ni nihče računal, da se bo v nekaj letih razvila v tako obsežno in iskano dejavnost. Razmah zasebnih varnostnih podjetij že prihaja do točke, ko postaja zasebna varnostna dejavnost nepregledna in organizacijsko ter strokovno težko obvladljiva, kažejo pa se tudi prva znamenja konkurenčnosti med policijo in zasebnovarnostnimi službami, je leta 1993 zapisal Vršec (1993:32).

2.1 Ustanavljanje zasebnovarnostnih služb v Republiki Sloveniji

O začetku razvoja zasebnega varovanja oziroma zasebnega varstva lahko govorimo v Republiki Sloveniji v letu 1989, ko se pričnejo na podlagi Zakona o podjetjih (Uradni list SFRJ, št. 77/88 in 40/89) ustanavljati prva zasebnovarnostna podjetja. Do tega leta se je z varnostjo premoženja poleg policije ukvarjalo le podjetje Varnost, ki je bilo organizirano na podlagi Zakona o združenem delu kot "SOZD VARNOST LJUBLJANA", imelo pa je 13 TOZD-ov v Ljubljani in v različnih krajih v Republiki Sloveniji (Varnost Moste, Varnost Vič, Varnost Kranj, Varnost Mengeš, Varnost Maribor, Varnost Koper itd.).

Od leta 1989 naprej potekata dva procesa, in sicer se ukinja SOZD Varnost Ljubljana (sestavljena organizacija združenega dela) in se začnejo posamezni TOZD-i (temeljna organizacija združenega dela) kot družbena podjetja z družbenim kapitalom počasi preoblikovati v delniške družbe, na drugi strani pa se neodvisno od tega ustanavljajo zasebnovarnostna podjetja po splošnih predpisih. V tem procesu so se med prvimi preoblikovali: TOZD Varnost Moste v Sintal d.d., TOZD Varnost Vič v Kontakt d.d., TOZD Varnost Mengeš v Varnost Mengeš d.d., TOZD Varnost Maribor v Varnost Maribor d.d. itd., kot prva zasebnovarnostna podjetja pa so se ustanovila ENIGMA d.o.o, SAMO d.o.o, EGIDA

d.o.o, PROTEKT d.o.o, VOP Ljubljana, d.o.o, Ro – GARD d.o.o itd.

Kot primer naj navedem, da je bila med prvimi ustanovljena ENIGMA, ki je bila 16. 1. 1990 s sklepom Temeljnega sodišča v Ljubljani, Enota v Ljubljani, št. srg- 194I/89, registrirana kot Podjetje za varovanje premoženja, d.o.o. s sedežem v Ljubljani, Žorgova 38. Navedeno zasebnovarnostno podjetje je bilo dne 19. 1. 1990 na Zavodu SR Slovenije za statistiko, z obvestilom o razvrstitvi organizacije oziroma skupnosti po dejavnosti št. 053 – 02- 1/90, razvrščeno med vrste dejavnosti številka 10 z matično številko "xx" v podskupino šifra "xy" in sicer: "Druge neomenjene komunalne dejavnosti" (Arhiv G7).

Iz navedenega je razvidno, da je bila dejavnost zasebnega varovanja takrat še dokaj nejasno opredeljena in da jo je Zavod SR Slovenije za statistiko uvrstil med druge komunalne dejavnosti. Ob tem pa je zanimivo, da so bile dejavnosti ENIGME, Podjetja za varovanje premoženja, d.o.o (podobno velja tudi za druga podjetja, ki so bila v tem obdobju ustanovljena), v sklepu že omenjenega sodišča zelo jasno opredeljene. Iz omenjenega sklepa Temeljnega sodišča v Ljubljani, Enota v Ljubljani, izhaja, da lahko ENIGMA, Podjetje za varovanje premoženja, d.o.o opravlja naslednje dejavnosti oziroma naloge:

- prevoz in spremstvo denarja in vrednostnih stvari,
- varovanje in shranjevanje denarja in vrednostnih stvari,
- varovanje oseb,
- obhodi objektov,
- fizično in tehnično varovanje objektov,
- organizacija in kontrola varnostne službe,
- redno in izredno fizično in tehnično varovanje,
- opravljanje varnostne službe v hotelih, trgovinah in ustanovah (Arhiv G7).

Pri pregledu navedenih nalog in nalog oziroma dejavnosti, ki jih danes izvajajo zasebnovarnostne službe, je mogoče ugotoviti, da se le-te bistveno niso spremenile. Res pa je, da se danes zasebnovarnostne službe ukvarjajo še z marsikatero drugo dejavnostjo in drugimi nalogami, pomembnimi za zagotavljanje varnosti, ki jo je mogoče dosegati z zasebnim varstvom.

Na tak način se je začela v Republiki Sloveniji širiti dejavnost zasebnega varovanja in ustanavljalo se je vse več novih zasebnovarnostnih služb, ki pa so se začele vedno pogosteje povezovati na neformalnih sestankih in razgovorih, ker ni

bilo ustrezne pravne podlage, kjer so razreševali posamezna pomembna vprašanja. Po letu 1990 so o vseh teh sestankih na območju Ljubljane obveščali tudi Upravo za notranje zadeve Ljubljana, kamor so pošiljali tudi zapisnike s teh sestankov. Teh sestankov so se udeleževali predvsem predstavniki novoustanovljenih zasebnovarnostnih podjetij, ki so imela status družbe z omejeno odgovornostjo. Na teh sestankih se je izoblikovalo mnenje, da je za razvoj zasebnovarnostne dejavnosti potrebna ustrezna krovna organizacija, ki so jo nekateri videli v okviru društva, drugi pa v okviru združenja zasebnovarnostnih podjetij. Tako je bil v letu 1993 ustanovljen iniciativni odbor, ki je pripravil vse potrebno za ustanovitev Združenja poklicnih varnostnih služb Slovenije in ustanovitev Zbornice poklicnih varnostnih služb Slovenije.

2.2 Ustanovitev Zbornice poklicnih varnostnih služb Slovenije

Iniciativni odbor je dne 27. 5. 1993 v poslovnih prostorih Ilirije Vedrog, Tržaška 40 v Ljubljani, sklical ustanovno skupščino Združenja poklicnih varnostnih služb, kjer je bil sprejet sklep o ustanovitvi Združenja poklicnih varnostnih služb Slovenije in njegov statut ter izvoljeni člani upravnega odbora, nadzornega odbora in častnega razsodišča. Na navedeni ustanovni skupščini so delegati obravnavali tudi gradivo za napovedano ustanovno skupščino Zbornice poklicnih varnostnih služb Slovenije, ki je bila sklicana in je potekala dne 29. 5. 1993 v sejni sobi RCU, Dunajska 8 v Ljubljani. Iz tega je razvidno, da je bilo najprej ustanovljeno Združenje poklicnih varnostnih služb (združenje organizacij oziroma podjetij fizičnega in tehničnega varovanja), dva dni za tem pa je bila ustanovljena Zbornica poklicnih varnostnih služb Slovenije, v katero pa so se združili predstavniki Združenja poklicnih varnostnih služb Slovenije, predstavniki zavarovalnic in predstavniki detektivov. Na ustanovni skupščini je bilo navzočih 38 zgoraj navedenih predstavnikov. Sprejeli so svoj statut in ustanovitveno pogodbo ter izvolili organe zbornice. Zbornica poklicnih varnostnih služb Slovenije je bila z Obvestilom o razvrstitvi po dejavnostih Zavoda Republike Slovenije za statistiko, št. 053 - 02 - 1/93, z dne 14. 6. 1993, razvrščena v podskupino dejavnosti Gospodarske zbornice s šifro "xx" in matično številko "xy" (Arhiv Zbornice).

Tako lahko Zbornico poklicnih varnostnih služb Slovenije štejemo za prvo krovno organizacijo poklicnih varnostnih oziroma zasebnovarnostnih služb, hkrati ko je to funkcijo opravljala tudi za detektivsko dejavnost vse do sprejema nove zakonodaje na tem področju. Dne 10. 12. 1993 je imela Zbornica poklicnih varnostnih služb Slovenije drugo skupščino zbornice, kjer je dopolnila statut zbornice in izvedla dopolnilne volitve v organe zbornice. Na navedeni skupščini je bilo za razvoj zasebnovarnostne dejavnosti v Republiki Slovenije pomembno obravnavanje predloga zakona o zasebnem varovanju in o obveznem organiziranju službe varovanja in obravnava predloga zakona o detektivski dejavnosti.

Navedena zakona sta bila sprejeta v letu 1994 in objavljena v Uradnem listu RS št. 32/94. Z zakonom o zasebnem varovanju in o obveznem organiziranju službe varovanja so se v Republiki Sloveniji ustvarili novi pogoji za delovanje zasebnovarnostnih služb, hkrati pa je bila določena nova in posebna vloga zbornice, ki izvaja določene naloge kot institucija z javnimi pooblastili.

2.3 Ustanovitev Zbornice Republike Slovenije za zasebno varovanje

Po sprejetju Zakona o zasebnem varovanju in o obveznem organiziranju službe varovanja, je dne 22. 6. 1994 Zbornica poklicnih varnostnih služb Slovenije sklicala svojo 3. skupščino in na njej v skladu z določilom 2. odstavka 17. člena ustanovitvene pogodbe z dne 29. 5. 1993 sprejela spremembe pogodbe o ustanovitvi Zbornice poklicnih varnostnih služb Slovenije in sicer:

"Zbornica se preoblikuje v Zbornico Republike Slovenije za zasebno varovanje, ki je ustanovljena na osnovi Zakona o zasebnem varovanju in o obveznem organiziranju službe varovanja (Uradni list št. 32/94) in na tej podlagi nadaljuje s svojim delom.

Ta sprememba ustanovitvene pogodbe začne veljati z dnem, ko da Vlada Republike Slovenije soglasje k statutu Zbornice po 3. odstavku 7. člena navedenega zakona.

Z dnem uveljavitve te spremembe preneha veljati ustanovitvena pogodba."

Na navedeni skupščini zbornice je bil sprejet tudi Statut Zbornice Republike Slovenije za zasebno varovanje, Vlada Republike Slovenije pa je na podlagi 3. odstavka 7. člena Zakona o zasebnem varovanju in o obveznem organiziranju službe varovanja (Uradni list RS, št. 32/94) in 26. člena zakona o Vladi Republike Slovenije sprejela dne 23. 11. 1994 sklep št. 023 - 06/94 - 4/1 -8 o soglasju k statutu Zbornice Republike Slovenije za zasebno varovanje in sicer:

"Vlada Republike Slovenije daje soglasje k statutu Zbornice Republike Slovenije za zasebno varovanje v delu, ki se nanaša na izvajanje javnih pooblastil, ki ga je sprejela skupščina Zbornice poklicnih varnostnih služb Slovenije na svojem zasedanju dne 22. 6. 1994."

Ves ta postopek preoblikovanja dotedanje Zbornice poklicnih varnostnih služb Slovenije v Zbornico Republike Slovenije za zasebno varovanje se je v letu 1997 izkazal za spornega, saj je Ustavno sodišče dne 3. 4. 1997 sprejelo odločbo št. U - I - 305/94 - 12, z dne 3. 4. 1997, v kateri je določilo, da se: "Določba 1. odstavka 34. člena Zakona o zasebnem varovanju in o obveznem organiziranju službe varovanja razveljavi. Razveljavitev začne učinkovati v roku

osmih mesecev po objavi te odločbe". Prvi odstavek 34. člena se glasi: "Zbornica mora uskladiti svoje akte in delovanje s tem zakonom ter določiti programe, obrazce izkaznic, kodeks poklicne etike ter vzpostaviti register in evidenci iz 23. člena v šestih mesecih po uveljavitvi tega zakona".

Zaradi tega je po odločbi Ustavnega sodišča začel v Državnem zboru Republike Slovenije potekati postopek za spremembo navedenega člena. V letu 1998 pa je Državni zbor Republike Slovenije sprejel Zakon o dopolnitvah zakona o zasebnem varovanju in o obveznem organiziranju službe varovanja (ZZVO – B), Uradni list, RS, št. 9/98 z dne 6. 2. 1998, s katerim je določil, da opravlja naloge po zakonu o zasebnem varovanju in obveznem organiziranju službe varovanja Zbornica Republike Slovenije za zasebno varovanje in da mora zbornica uskladiti svoje akte in delovanje z zakonom ter določiti programe, obrazce izkaznic, kodeks poklicne etike ter vzpostaviti register in evidence iz 23. člena zakona v šestih mesecih po uveljavitvi tega zakona.

Po sprejetju zakona o zasebnem varovanju in o obveznem organiziranju službe varovanja se je hitro povečevalo število zasebnovarnostnih služb, potekal je postopek pridobivanja licenc, prihajalo je do prenehanja delovanja nekaterih zasebnovarnostnih služb, evidenca pa ni bila točna, saj so nekatere zasebnovarnostne oziroma varnostne službe delovale ne da bi bile vključene v zbornico, brez licence, nekatere pa so bile le formalno ustanovljene in niso izpolnjevale pogojev za delovanje in so se ukvarjale predvsem z drugo dejavnostjo. Tako lahko po neuradnih podatkih ugotovimo, da je bilo konec leta 1995 že več kot 150 navedenih zasebnovarnostnih služb, konec leta 1996 pa je bilo v zbornici evidentiranih 224 zasebnovarnostnih služb. Po podatkih Biltena Zbornice Republike Slovenije za zasebno varovanje št. 8, avgust 1997, je bilo v zbornico včlanjenih 249 zasebnovarnostnih služb in drugih organizacij oziroma podjetij, ki poleg svoje temeljne dejavnosti opravljajo tudi zasebno varovanje; po podatkih Biltena Zbornice Republike Slovenije za zasebno varovanje št. 7-8, avgusta 1998, je bilo v zbornico včlanjenih 262 zasebnovarnostnih služb; po podatkih biltena št. 7-8, avgusta 1999, pa je bilo v zbornico včlanjenih 220 zasebnovarnostnih služb.

3 DELOVNO PODROČJE OZIROMA PRISTOJNOSTI ZASEBNOVARNOSTNIH SLUŽB V SODOBNI DRUŽBI

3.1 Delovno področje oziroma pristojnosti zasebno varnostnih služb v Republiki Sloveniji

Zakon o zasebnem varovanju in o obveznem organiziranju službe varovanja (1. člen) zelo natančno določa subjekte, oblike in pogoje za opravljanje dejavnosti varovanja ljudi in premoženja, ki ga ne zagotavlja država (zasebno varovanje).

V nadaljevanju pa zakon (2. člen) določa, da se zasebno varovanje opravlja kot fizično in kot tehnično varovanje. Prvo je varovanje oseb in premoženja pred uničenjem, poškodovanjem, tatvino in drugimi oblikami škodljivega delovanja, drugo pa je varovanje oseb in premoženja s tehničnimi sredstvi in napravami po predpisanih standardih. Poleg tega zakon posredno vključuje, kar je mogoče šteti med določbe, ki določajo delovno področje oziroma pristojnosti zasebno varnostnih služb, tudi določbe o dejavnostih, ki niso združljive z zasebnim varovanjem ter določbe o obveznem organiziranju službe varovanja.

Drugih določb o delovnem področju oziroma pristojnostih zasebnovarnostnih služb zakon nima. V to področje posega le še Katalog del varnostnikov, ki razmejuje manj zahtevna dela, zahtevna dela in bolj zahtevna dela varnostnikov, kjer tudi našteva nekatera opravila in naloge varnostnikov.

Seveda pa je določba 1. člena omenjenega zakona zanimiva, ko določa, da je področje zasebnega varovanja vse tisto opravljanje dejavnosti varovanja ljudi in premoženja, ki ga ne zagotavlja država. Pri tem se lahko takoj vprašamo, ali to pomeni v pravnoformalnem smislu, da lahko zasebnovarnostne službe opravljajo le naloge, za katere niso pristojni državni organi, predvsem policija, ali to pomeni širše, da lahko opravljajo tudi tiste naloge oziroma dejavnosti, ki jih drugi organi ne morejo opravljati zaradi preobremenjenosti. Razmejitev pristojnosti iz 1. člena zakona med policijo in zasebnovarnostnimi službami se zdi zelo jasna, kar pa seveda ni res. Dejavnosti varovanja ljudi in premoženja oziroma dejavnosti policije in zasebnovarnostnih služb se prepletajo in lahko trdimo, da je dejanskost v zvezi z izvajanjem nalog policije in zasebnovarnostnih služb drugačna, saj zasebnovarnostne službe v zadnjem času opravljajo marsikatero nalogo, za katere je pristojna policija. Gre predvsem za preprečevanje, odkrivanje in preiskovanje neznatnih (bagatelnih) zadev in zadev, ki jih policija zaradi preobremenjenosti ni sposobna opravljati.

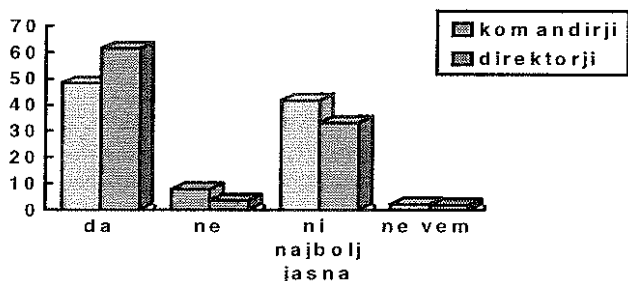
Zaradi tega sem direktorjem zasebnovarnostnih služb in komandirjem policijskih postaj (Čas, 1999: 19, 20 in 135) zastavil vprašanje: "Ali je za vas, glede na predpise, jasna razmejitev med opravili in nalogami policije in zasebnovarnostnimi službami (pristojnostmi)?" Odgovori direktorjev in komandirjev na navedeno vprašanje v anketi so bili zelo zanimivi. Kar 34 oziroma 63 % direktorjev je jasna razmejitev med opravili in nalogami policije in zasebnovarnostnih služb. Nekoliko manj je to jasno komandirjem, saj je 44 oziroma 50 % komandirjev jasna zgoraj omenjena razmejitev. Zelo visoko je tudi število komandirjev in sicer 35 oziroma 39,8 %, ki jim ni najbolj jasna ta razmejitev, za 7 ali 8 % komandirjev razmejitev ni jasna, 2 pa se nista opredelila. Na drugi strani pa le 2 direktorjema ni jasna razmejitev med opravili in nalogami policije in zasebnovarnostnih služb ter le 17 oziroma 31,5 % direktorjev ni najbolj jasna razmejitev, 1 direktor pa se ni opredelil.

Ugotovitve so navidezno zelo zanimive, saj je razmejitev med opravili in nalogami policije in zasebnovarnostnih služb bistveno bolj jasna direktorjem zasebnovarnostnih služb kot komandirjem policijskih postaj, nejasna oziroma ne najbolj jasna pa je le 35,2 % direktorjev in kar 47,8 % komandirjev. Seveda pa bi bilo takšno posploševanje pristransko in nekorektno, saj daje v prednostni položaj komandirje, ki v večini primerov zagotovo celoviteje in bolje poznajo svoje pristojnosti in morda prav zaradi tega gledajo na to bolj previdno, ko iščejo stične točke na področjih, ki jih večkrat drugi spregledajo (preprečevanje kaznivih dejanj in drugih deviantnih dejanj, varovanje nekaterih pomembnejših objektov, spremljanje vrednostnih pošiljk, itd.).

Te trditve pa ovrže podatek iz raziskave (Čas, 1999: 136), saj se pri oceni zakonske razmejitve mnenja komandirjev in direktorjev **statistično pomembno ne ločujejo**, ker je hi-kvadrat izjemno nizek (2,634), Cramerjev V pa ne kaže medsebojne povezanosti, saj je stopnja tveganja, da se pri domnevanju razlik med komandirji in direktorji zmotimo, občutno prevelika (stopnja tveganja $p = ,452$; Cramer $V = ,136$).

Primerjava odgovorov direktorjev zasebnovarnostnih služb in komandirjev policijskih postaj je razvidna v naslednjemu grafikonu:

GRAFIKON št. 1: Primerjava mnenj direktorjev in komandirjev o jasnosti razmejitve med opravili in nalogami policije in zasebnovarnostnih služb

3.2 Delovno področje oziroma pristojnosti zasebno varnostnih služb v sodobni družbi

Vprašanje o jasnosti razmejitve med nalogami policije in zasebnovarnostnih služb sem zastavil tudi v anketi (Čas, 1999: 21), ki so jo izpolnjevali profesorji in drugi strokovnjaki na visokih policijskih šolah v Avstraliji, na Češkem, Hrvaškem, v Kanadi, na Madžarskem, v Nemčiji, Poljski in Slovaški. Pri tem so vsi odgovorili, da je razmejitev med pristojnostmi policije in zasebnovarnostnimi službami jasna, razen profesorja iz Kanade (Doug), ki je odgovoril, da je razmejitev nejasna. Glede podatkov iz ankete odgovorov ni mogoče tako enostavno interpretirati, predvsem zato, ker z anketo zajete države v glavnem nimajo posebne zakonodaje, ki bi urejale zadeve zasebnovarnostnih služb, agencij, podjetij oziroma firm. Zato je mogoče odgovore jemati kot dejstvo,

da glede na zakonodajo v teh državah ni problemov pri razmejitvi pristojnosti, saj so določene zadeve (izvajanje pooblastil, uporaba prisilnih sredstev, delo na področju zatiranja kriminalitete itd.) v izključni pristojnosti policije oziroma, kot navajata profesor iz Madžarske (Szikinger) in profesor iz Nemčije (Zimmerman), je vsako državno opravilo pridržano za policijo. Hkrati pa Zimmerman opozarja, da so pristojnosti dokaj neurejene in da se zasebni podjetniki in podjetja vse preveč širijo na področja, ki jih mora nadzorovati država. Navedeno trditev potrjujejo tudi odgovori v anketi, ko večina anketirancev odgovarja, da je razmejitev vidna predvsem glede pooblastil, ki jih ima policija nasproti zasebnovarnostnim službam. Le na Slovaškem (Berži) navajajo, da je razmejitev vidna ne glede na pooblastila policije oziroma zasebnovarnostnih služb (Čas, 1999: 137).

Če pogledamo dejansko stanje na tem področju ter našo in tujo literaturo, lahko ugotovimo, da je zasebno varstvo bistveno širše in da je treba zakon o zasebnem varovanju in o obveznem organiziranju službe varovanja razumeti v širšem smislu, saj je iz pooblastil varnostnih služb mogoče zaključiti, da so njihove pristojnosti in dejavnosti zelo obsežne. Pri tem pa zasebno varstvo opravlja na pravni podlagi le nekatere naloge kazenskega pravosodja in ima pristojnosti kot državni mehanizmi (Pečar, 1992: 146). "Zasebno varstvo je samostojna ali lastniško-komercialna organizacija, katere dejavnosti vključuje: preiskovanje, zavarovanje oseb in premoženja, ali (in) odkrivanje in preiskovanje kriminalitete, njenih povzročiteljev ter prijemanje njihovih storilcev (Dictionary of Criminal Justice Data Terminology, 1981: 169).

V literaturi pa lahko najdemo še dve zanimivi opredelitvi, ki kažeta na dejavnosti in pristojnosti zasebnovarnostnih služb, in sicer: o (nočnem) čuvaju in "varnostni straži". Čuvaj je oseba, zaposlena pri ustrezni industrijskovarnostni službi, njegova naloga pa je varovati objekt ali dejavnost pred različnimi oblikami škode, medtem ko naj bi bil varnostni stražar (varnostnik) tisti, ki s posebnim dovoljenjem opravlja izvenpolicijske dejavnosti, seveda le na območju ali v okviru dejavnosti, na katero se to dovoljenje nanaša (Magnusson, 1979: 167, v Pečar, 1992:147). Varnostnik je torej več kot čuvaj in ima širša pooblastila. Čuvaj je tisti, ki opazuje, patroljira, varuje premoženje pred požari, tatvinami, vandalizmom, poškodovanjem, uničenjem, izgubami ali škodo. Lahko pa ga opredelimo tudi kot tistega, ki za plačilo čuva ali varuje ljudi, prostor ali stvari. Varnostnik torej opravlja bolj zahtevna opravila in naloge, hkrati pa je njegova odgovornost širša, zahtevnejši pa so tudi pogoji in standardi za opravljanje tega poklica.

Zasebno varstvo se zadnja leta vse bolj spušča v opravila, kot so: odkrivanje, preiskovanje, raziskovanje ter obravnavanje poslovnega in drugega kriminala, pri tem pa uporablja opazovanje, prisluškovanje ljudem, zasledovanje in druge oblike nadzorovanja ljudi. Poleg tega pa seveda tudi čuva ljudi in premoženje, varuje prevoz denarja in drugih vred-

nostnih pošilk v prometu, zagotavlja varstvo v zavarovalnicah, bankah, muzejih, hotelih, letališčih, pristaniščih, železnicah itd., vse do varovanja vlade in uprave oziroma njihovih zgradb, dogodkov, prireditev in zabav. Poleg tega pa zasebno-varnostne službe opravljajo veliko preprečevalnih nalog v različnih okoljih, od samopostrežnih prodajaln do velikanskih industrijskih kompleksov, ter so pomemben dejavnik pri omejevanju kriminala in drugega ogrožanja. Nadzorujejo vstopanje v objekte, preprečujejo vlome in rope, odkrivajo domače tatvine, nadzorujejo uporabo tehničnih sredstev, razkrivajo ponarejanje vrednotnic, opravljajo najrazličnejše postopke v zvezi z evidentiranjem ljudi, dogodkov in dejavnosti in seveda ukrepajo tudi v primerih naravnih in drugih nesreč (Pečar, 1992: 147).

“Zasebno varstvo” posredno ali neposredno nadzoruje delovišča, vključno z osebjem, ki je tam zaposleno, opazuje stavbe in njihov namen ter je seveda odgovorno za vse, kar se v varnostnem oziru tam dogaja (South, 1988: 507). Posebna pozornost velja danes industrijskemu vohunstvu v elektroniki, kemični, kozmetični in letalski industriji, v fotografiji, proizvodnji avtomobilov in modni industriji (Draper, 1978: 107, v Pečar, 1992: 148).

Dejavnosti in pristojnosti zasebno-varnostnih služb so velike oziroma obsežne in se spuščajo na različne dejavnosti. Že pri bežnem pregledu dejavnosti, s katerimi se pri nas ukvarjajo zasebno-varnostne službe, lahko ugotovimo, da so podobne kot drugod v svetu, lahko pa jih razvrstimo v več skupin, in sicer:

- fizično in tehnično varovanje oseb in premoženja,
- preprečevanje kriminalitete in druge deviantnosti,
- spremstvo denarja in vrednostnih pošilk v prometu,
- inženiring in svetovanje,
- trgovina s sredstvi in pripomočki za uspešno varovanje,
- usposabljanje in izobraževanje varnostnikov,
- servisne in druge usluge.

Iz opisanega je razvidno, da zasebno-varnostne službe opravljajo tudi veliko dejavnosti oziroma nalog in opravil, ki bi jih lahko označili kot “nekriminalne naloge”, odvisne predvsem od vrste in narave poslovnega delovanja organizacije oziroma podjetja, ki vzdržuje zasebno varstvo. Varovanje pred požari, nezgodami in nesrečami, nevarnostmi pri delu itd., je gotovo povsod po svetu na prvem mestu in kolikor toliko poenoteno. Temu pa sledijo posebnosti in podrobnosti, ki jih določa lastnik oziroma njihov upravljalec, odvisno od tega, ali gre za dejavnosti na javnih ali poljavnih krajih, kot so npr. parki, kopališča, hoteli in restavracije, parkirišča, pristanišča, nakupovališča, gradbišča, pa v prometu, industriji ipd., oziroma ali gre za določen tip organizacije, kot so: industrijske, trgovske in institucionalne (Cunningham/ Taylor, 1985: 72). Seveda pa so dejavnosti zasebnega varstva tudi:

– nadzorovanje vstopanja in izstopanja iz prostorov ter objektov, ki jih varujejo zasebno-varnostne službe,

– ugotavljanje in analiziranje informacij ter podatkov o uspehu na tržišču in v boju s konkurenco in možno konkurenco,

– vzdrževanje reda v okviru organizacije, odkrivanje nepravilnosti pri delu in v proizvodnji, v skladiščih, pri transportih in drugih prostorih,

– varstvo zasebnosti pred vdiranjem v zasebnost drugih itd.

Poleg tega opravljajo nadzorovanje in pregledovanje stavb, prostorov, ključavnic, vrat, hodnikov, oken ter preizkušanje alarmnih naprav, električnih napeljav in sploh veliko najrazličnejših rutinskih opravil, do izredno zapletenih intelektualnih, preiskovalnih ter obveščevalnih dejavnosti in protindustrijskega oziroma industrijskega vohunstva (Pečar, 1992: 150). Seveda pa je nesmiselno naštevati vsa opravila in naloge oziroma dejavnosti, ki smo jih opredelili kot “nekriminalne” dejavnosti, saj jih tudi ni mogoče vseh naštetih, iz dneva v dan pa se pojavljajo tudi nove zahteve po novem varstvu, ki pa zahtevajo tudi nov pristop, dodatno dejavnost in aktivnost ter ustrezno prilagoditev opravil in ukrepov zasebno-varnostnih služb.

Pri tem pa je pomembna tudi iznajdljivost izvajalcev in načrtovalcev teh opravil in nalog, saj država oziroma policija iz dneva v dan prepuščata vedno več zadev s svojega delovnega področja in zadev, za katere policija sicer tudi ni izključno pristojna. Razloge za to je treba iskati v preobremenjenosti le-te z delom, ukvarjanju s pomembnejšimi in zahtevnejšimi nalogami, ukvarjanju s hujšo deviantnostjo itd., hkrati pa se država in policija tudi zavedata, da lahko zasebno-varnostne službe opravljajo določene naloge bolje, v širšem obsegu in ceneje, nemalokrat pa tudi hitreje, bolj učinkovito in uspešno.

Na podoben način bi lahko prikazali tudi najrazličnejše oblike in metode delovanja zasebno-varnostnih služb pri nas, saj so le-te podobne tistim, ki jih uporabljajo zasebno-varnostne službe oziroma agencije drugod po svetu, in sicer: opazovanje, patroljiranje, postavljanje zased, zasledovanje, spremljanje, opozarjanje, fotografiranje, poizvedovanje itd.

4 Sklep

Namen prispevka je bil v kratkem prikazati razvoj zasebnega varstva oziroma dejavnosti zasebnega varovanja nasploh, zlasti pa razvoj te dejavnosti na Slovenskem po sprejemu zakona o podjetjih leta 1989 in zakona o zasebnem varovanju in o obveznem organiziranju službe varovanja leta 1994, saj do sedaj o tem ni bilo ničesar napisanega in obstaja le arhivsko gradivo. Zato upam, da bo prispevek iz tega vidika zanimiv za marsikoga, ki bi rad spoznal ta razvoj in dejavnosti zasebnega varovanja.

LITERATURA

1. Ascher, (1989). **Privatizing Criminal Justice**. Ed. by R. Matthews, London, (ets), Sage.
2. Berži, L. (1995). **Stanovisko k analizi obstoječega stava na useku civilnih varnostnih služb**. Akademije Policajnega zboru SR, Katedra varnostnih služb, Bratislava, č. p.: PA – 5/8-95, dne 20. 1. 1995.
3. Clancy, D. T. (1978). Legal Considerations Relative to teh Authority of Private Security Officers. **The Police Chief**, 6.
4. Cunningham, W., Taylor, T. (1985). **Crime and protection in America**. Washington, U. S. Department of justice, 72 s.
5. Čas, T. (1991). Analiza dela postaj in oddelkov milice s splošnim delovnim področjem. **Zbornik strokovno znanstvenih razprav**, VŠNZ, Ljubljana.
6. Čas, T. (1997). Dejavnosti in pristojnosti zasebnovarnostnih služb v odnosu do policije. Zbornik posveta: **Zasebno varovanje in detektivska dejavnost – dileme in perspektive**, Visoka policijsko – varnostna šola, Portorož, str. 103 – 119.
7. Čas, T. (1999). **Zasebna varnost kot sestavina nacionalne varnosti Republike Slovenije**. Doktorska disertacija, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
8. Čas, T. (1995). **Zasebno varovanje in pooblastila varnostnikov**. Priročnik za izpopolnjevanje in usposabljanje varnostnikov, Atelje Kresnik, Radlje ob Dravi, str. 118.
9. **Dictionary of Criminal Justice Data Terminology**. Washington, U.S. Department of Justice, 1981.
10. Draper, H. (1978). **Private Police**. Sussex, Harvester press, New Jersey, Humanities press, 173 s.
11. Magnusson, D. (1979). The private police. V: Knutsson, J. et al.): **Police and the social order**. Stockholm, The national swedish council for crime prevention, s. 167-175 (Research and development division; Report no 6).
12. Pečar, J. (1992). **Institucionalizirano nedržavno nadzorstvo**. Didakta, Radovljica, 499 s.
13. Pečar, J. (1987). Policijska dejavnost: Nekaj dilem skozi zgodovino. **Teorija in praksa**, Ljubljana, št. 7, str. 961-974.
14. Pečar, J. (1998). **Statut Društva za zasebno varstvo in državljansko samovarovanje**. Ljubljana, oktober.
15. Pečar, J. (1998). Zasebno varovanje in samovarovanje v lokalni skupnosti. **Zbornik posveta: "Zasebno varovanje in detektivska dejavnost – novi izzivi**, VPVŠ, Ljubljana.
16. Pečar, J. (1991). Zasebno varstvo. **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, Ljubljana, št. 1, str. 39-51.
16. South, N. (1988). **Policing for profit: the private security sector**, London (etc.), 180 s.
17. Vršec, M. (1993). **Organiziranje in vodenje policije**. MNZ, Izobraževalni center, Ljubljana, 317 s.
18. Arhiv G7, Družba za varovanje, d.o.o, Spruha 33, IOC Trzin: Statut; Sklep Temeljnega sodišča v Ljubljani, Enota v Ljubljani, št. srg. 1941/89 z dne 16. 1. 1990; Obvestilo o razvrstitvi organizacije oziroma skupnosti po dejavnosti Zavoda Republike Slovenije za statistiko, št. 053 – 02 – 1/90 z dne 19. 1. 1990 in drugo.
19. Arhiv Zbornice Republike Slovenije za zasebno varovanje: Statut; Spremembe pogodbe o ustanovitvi Zbornice poklicnih varnostnih služb Slovenije z dne 29. 5. 1993; Soglasje Vlade Republike Slovenije k statutu, št. 023 – 06/94 – 4 z dne 2. 9. 1994 in Sklep o soglasju k statutu Zbornice Republike Slovenije za zasebno varovanje, št. 023 – 06/94 – 4/1 – 8 z dne 23. 12. 1994; Obvestilo o razvrstitvi po dejavnostih Zavoda Republike Slovenije za statistiko, št. 053 – 02 -1/93 z dne 14. 6. 1993; zapisniki I., II. in III. skupščine in drugo.
20. **Dictionary of criminal justice data terminology**. U.S. Department of justice, Washington, 1981,
21. Zakon o detektivski dejavnosti. **Ur. list RS**, št. 32/94.
22. Zakon o dopolnitvah zakona o zasebnem varovanju in o obveznem organiziranju službe varovanja, **Ur. list. RS**, št. 9/98 z dne 6. 2. 1998
23. Zakon o podjetjih (**Uradni list SFRJ**, št. 77/88 in 40/89).
24. Zakon o splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti. **Ur. list SRS**, št. 35/82 in 22/83 ter Ur. list RS, št. 9/90.
25. Zakon o zasebnem varovanju in o obveznem organiziranju službe varovanja, **Ur. list RS**, št. 32/94.

Private protection, its development and activities of private security agencies

Tomaž Čas, LL.M., Doctor of Political Science, Senior Lecturer, Vice Secretary in the Bureau for the Direction and Control of the Police, Ministry of the Interior of the Republic of Slovenia, Štefanova 2, 1000 Ljubljana, Slovenia

The first part of the paper deals with the development of private protection or private security in the contemporary society by providing a detailed description of the development of private security agencies in the Republic of Slovenia since 1989. Private security agencies have been established on the basis of the Act on Enterprises, while current "security" agencies have been transformed into private security agencies or joint-stock companies. The present contribution also presents the establishment of the first umbrella organisation for private security and the establishment of the Chamber of the Republic of Slovenia for Private Security on the basis of the Act on Private Security and the Obligatory Organisation of Security Services. The second part of the paper deals with the competencies and tasks of private security agencies in the Republic of Slovenia and work areas and activities of private security agencies in contemporary society. In providing this overview, the author refers to domestic and foreign scientific and professional literature and to a research study which he conducted within his doctoral thesis.

Key words: private protection, private security, private security agencies, subjects of private security, Chamber of the Republic of Slovenia for Private Security, private security activity

UDC 351.746.2